

המפד"ל מתה. האם זה רצח או התאבדות?

מפד"ל

מערכת-החינוך הרתית בישראל בחרה את הנימה השובי-ניסטית ביותר. יש לכך סיבות, שאין צורך לעמוד עליהן כאן. הדבר בוודאי לא בא במקרה. נציגיה היה הרב המשתולל שלמה גורן, שהתרוצץ בארץ כשהתורה בירו האחת והעוזי בירו השניה, וכך נוצר מצב הרהאסון: בעוד שראשי המיפלגה היו מתונים, והמיפלגה כולה הציגה לעולם פנים גינחות, שפיות, מתנות ומושחתות, התפתחה מתחת למעטה הזה תנועה שונה לגמרי, לאומנית קיצונית משיחית.

שם צמח החומייניזם היהודי, הרבה זמן לפני שהעולם שמע את שמו של רודאללה חומייני.

ראשונים שתפסו זאת — אולי מכיל להכין את מלוא המשמעות של התהליך — היו „הצעירים“ של המיפלגה, ששלחו הוסב בינתיים למפר"ל.

וזלוח המר, יהודה בן-מאיר וחבריהם הרגישו כי קמים בתנועה כוחות חדשים, שכראי לרכוב עליהם. הם אימצו לעצמם את המגמות האלה כדי להילחם ביוסף בורג המתון, ולהוציא מידי את השילטון במיפלגה.

הם לא תפסו שהם משחקים באש, ששטרו כמשמעי.

כי בעוד שהצמר-חמד המר-בן-מאיר ביקש לנצל את הלאומנות הדתית החדשה למטרותיו בצנינות רבה, קם במיפלגה דור שלאומנות זו כערה כאש בעצמותיו, דור קנאי שבו לצניעות ולהתחסרות של העסקנים.

דור זה הקים את גוש-אמונים, תנועה לאומנית-קנאית-משיחית שיש בה נימות פאשיסטיות וחומייניסטיות לרוב, שביקשה להקים התנחלות על כל גיבעה רמה ותחת כל עץ רענן. זה היה נמר. ומי שמנסה לרכוב על נמר, עלול למצוא את עצמו בתוך קיבתו.

ושאמונים הוליד מתוכו תורה חדשה ומנהיגות חדשה. האנשים הקנאים, שניהלו מילחמה יומיומית בשטחים הכבושים, שהקימו מחתרות מויינות ואירגנו התנחלויות בלתי-מוקיות, אנשי מילחמה ומעשה, היו זקוקים לעסקנים מתחסרים מסוגם של המר ובן-מאיר.

הם יכלו להשתמש בהם לשעה קלה, בשעה שאלה הישלו את עצמם שהם מנצלים אותם. אך הם לא היו זקוקים להם כאמת. וכך גילו „הצעירים“ — שהפכו בינתיים אבות וסבים — שהתנועה שלהם ברחה מהם.

גוש-אמונים הפך תנועה עצמאית. רבים מאנשיו הגיעו לתנור עתידתה, ומשם למאיר כהנא. בתנועה קיצונית, שהקיצוניות היא דם תמציתה, מתפתחת מיד תחרות, שבה מנצחים הקיצוניים ביותר. לקיצוניים-פחות אין ברירה אלא להצטרף למירוצ.

חניכי החינוך הרתי לא מצאו עוד את ביתם במפר"ל הוקנה, המתונה, המושחתת, המוכנה למכור כל בכורה בעד נזיר-עדישים של כסף וכיסא.

לשוא ניסה יוסף בורג, צניקן מבטן ומלידה, להצטרף למירוצ ולתוכיח את קיצוניותו. לשוא ניסתה המפר"ל המיסכנה להת"רות עם התחיה, ואף עם כהנא. הקיצוניים, כמו חיים דרוקמן, ברחו והקימו מיפלגה מתחרה. ואילו המר, שהקהל שלו כרח מן המפר"ל, התחיל לפתע להציג פני יונה, ולדבר על פיוס ובית-הלל. בימי-זוהרה הגיעה המפר"ל ל-12 חברי-כנסת. לפתע היא מצאה את עצמה עלובה ומדולדלת. סיעה בת ארבעה חברי-כנסת.

טראגדיה של המפר"ל מתחבאת מאחורי הקומדיה ששמה יוסף בורג.

בורג הפך זה מכבר לשד"ר, ברוך פוליטי פאתטי. רבקותו בכיסא היא אחת מאגדות הפוליטיקה הישראלית, מקור לא-אכזב לבדיחות. לעיתים נדמה כאילו מצליח בורג עצמו להתחרות בפארודיות של מחקיו על הבימה, כמו טוביה צפיר.

הציבור הישראלי מעדיף תמיד רכילות אישית על פני ניותה תהליכים מדיניים, גם כשהם בנפשו. הוא מסתכל כמהופנט בתופעה זו ששמה בורג. יתפטר? לא יתפטר? ידבק בכיסאו עוד שנה? עוד חודש? עוד שבוע?

על כך נשפכים נהרות של דיו, נכתבים מאמרים ללא-ספור, מתקיימים דיונים ועימותים. ובינתיים קורה משהו נורא.

חיים דרוקמן ואנשיו חזרו למפר"ל. מועמד השלטת על עמדת-המפתח בה. הקנאים מנסים לתפוס את השילטון במיפלגה. הוא יפול לחיקם כפרי בשל, שהתחיל להבאיש. הם מבקשים להפוך את המפר"ל למיפלגה קיצונית-קנאית, לאומנית-חומייניסטית, כדי להתחרות בתחיה ובכהנא. אולי יצליחו, אולי לא.

כך או כך מתה המפר"ל ההיסטורית — אותה תנועה מתונה, שפיוה, שהיתה אחד מעמודי-התווך של החיים המדיניים במדינה.

היא מתה, מפני שחבריה מתו. דור שלם הלך לעולמו, ואחרוניו ממתינים לפגישתם עם בוראם. תחתם קם דור אחר, שונה לגמרי, לאומני וקנאי.

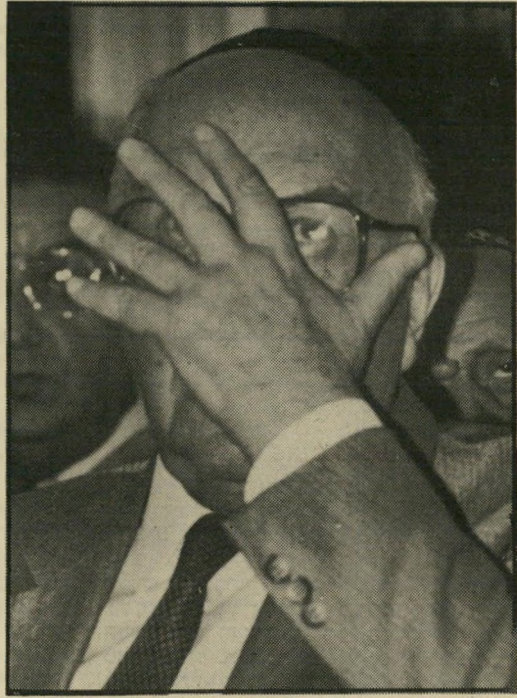
זהו תהליך טראגי, כי מחריביה ומהרסיה של המפר"ל יצאו מתוכה. הם חניכי מערכת-החינוך של המפר"ל, מושום כך, יתכן מאוד שאין לדבר על רצח המפר"ל, אלא על התאבדותה.

סימלו אותה אנשים כמו משה אונא, שהקימו ברבות הימים את הענף הרתי של שלום עכשיו.

מנהיגי התנועה הרתית הלאומית — יוסף בורג, יצחק רפאל וחבריהם בכנסת — השתייכו ברובם הגדול למחנה המרכז-יוני של המדינה. הם רבקו כסטאטוס קוו, ניסו להזיז אותו מדי פעם תזוזה קטנה לצד הרתי, התנגדו להרפתקות צנאיות ודבקו כורם המרכזי של תנועת-העבודה.

כל קיצוניות — לאומנית, רתית ואחרת — היתה מהם והלאה. אך בינתיים קרה משהו, שהם עצמם לא שמו לב אליו בעוד מועד. הענף שהם ישבו עליו בנוחיות רבה התחיל להישבר.

רם לכך בן-גוריון, מבלי שירע מה הוא עושה. דויד בן-גוריון היה, קודם כל ומעל לכל, פוליטיקאי ממוחל מאור. עם קום המדינה הבין שכראי למיפלגת-העבודה (מפא"י דאז) להמשיך כברית התיסטורית עם המתנה הרתי המתון, כדי להבטיח לעצמה הגמוניה בלתי-מעורערת במדינה.

בורג: הקומדיה מסתירה את הטראגדיה

כתשלום עבור ברית זו (שהתעטפה, כמובן, באיצטלה הסודה של התסיסות לאומית) בגד בך גוריון באחד מעקרונותיו המקודשים ביותר — הממלכתיות.

בשעה שהוא חיסל את הצבאות הפרטיים והקים את צה"ל הכלל-לאומי, הוא יתיר על הממלכתיות בחינוך. לא קמה מערכת חינוך כלל-לאומית. אונמם, בן-גוריון חיסל במחיידי את „זרם העובדים“, אך הוא הניח לרתיים לשמור על כתי-ענים: החינוך הרתי. הונף עליו דגל „ממלכתי“ — אך למעשה נשארה על כנה מערכת-החינוך הרתית, שהיתה ונשארה עצמאית למעשה, מבלי שיהיה בה דבר ממלכתי כלשהו, מלבד השם — והתקציב. במערכת-החינוך הזאת, הממלכתית-רתית, התי-בשלה המהפכה.

ל החינוך במדינת-ישראל היה תמיד לאומני, מנוכר לעולם הערכים האוניברסליים, וממוקד בתודעה יהודית אגרו-צנטרית ואגרו-אמנית. אך זו היתה כאין וכאפס לעומת מה שהתרחש במערכת הרתית.

במוסדות החינוך הרתי התגבשה במרוצת השנים תפיסת-עולם רתית-לאומית, שלא היתה רק מנוכרת לעולם, אלא גם שונאת-עולם.

מבין אלף התפיסות האפשריות של הרתי היהודית, ניצחה התפיסה הלאומנית ביותר של. אתה בחרי תנור.

הרת היהודית — כמו כל דת גדולה — היא עולם ומלואו. יש בה נימות הומאניסטיות ואנטי-הומאניסטיות, דת כובש-יכנען ודת הנביאים, דת המכבים ורצחיה-המתייוונים ודת הצדוקים המת-יוונים. כל אסכולה רתית יכולה לברור לעצמה את המגמה הרצויה לה, לשאוב מן הים הגדול את הטיפות המתאימות לה ביותר.

הו סיפור עצוב. סיפור על מותה של מיפלגה. אולי מתה מוות טיבעי. אולי נרצחה. אולי התאבדה. שמה היה המפר"ל. תנצבה.

עם היתה מיפלגה. קראו לה המיזרחי. היא היתה מיפלגה נחמדה. טובה. מתונה.

המתניות היתה טבועה בעצם מהותה. היא ירשה אותה כיום לידתה.

כי המתניות — והיא לברה — העניקה לה את עצם זכות-קיומה.

כאשר נולדה הצינונות המדינית, בסוף המאה שעברה, קמו עליה כל גדוליה-התורה של ימיה.

מה לא אמרו על יאודור הרצל? שהוא שליח השטן. משומד. שהוא מעביר את עס-ישראל על דתו ועל דעתו. שהוא חוטא ומחטיא.

עס-ישראל חיכה למשיח. המשיח והוא בלבד — יקבץ את נדחי ישראל, יחזירם לארץ-ישראל ויקים את מלכות-ישראל.

כאשר אנשים פשוטים, כשרודם, מנסים לחולל את כל אלה, הרי אינם שוטים בלבד. הם מתייבים בפשע נורא. הם מעכבים את בואו של המשיח. על כן מסכנים מעשיהם את עס-ישראל ומכאיבים רעה על כל יהודי בעולם.

שומר-נפשו ויראי-אלוקים ירחק מן הצינונים, ימח שמם וזיכרם.

רבנים האלה צדקו, כמובן. לא זה בלבד שהצינונות לא האמינה במשיח ודחתה את בואו (ואכן, עד היום הזה לא באו) אלא שהיה כסיס להתנגדות הרבנים גם בעולם הזה.

הצינונות היתה אנטידוית בהותה. גם כשהיא ניסתה להתחנף לרתיים ולהעמיד פנים כמי שמכבדת ומוקירה את הרתי, היא נעצה סכין בליבה.

הצינונות קבעה שהיהודים הם „עם“, ולא ערתייה. היא קידשה מולדת, פיסת-אדמה, ולא את דבר השם יתברך. היא העמידה את העיקרון הלאומי במרכז הקיום היהודי, תוך דחיקת העיקרון הרתי.

רת הארץ, רת האדמה, רת העבודה וכל מיני דתות אחרות באו במקום הרתי האחת, שלא היתה זקוקה לא לארץ, לא לאדמה, לא לעבודה, לא למלכות ולא למדינה.

גדוליה-התורה, שלא היו טיפשים כלל וכלל, הבינו היטב שהצינונות היא תנועת-התבוללות. תחת התבוללות האישית של היהודים בקרב עם העולם, באה התבוללות הקולקטיבית של העם היהודי כולו (או חלק ממנו) בעולם החילוני, כאומה בין האומות, גוי בין הגוים.

נגד ההתנגדות של גדוליה-התורה, התנגדות קיצונית-חסרת-פשרות, קמו כמה יהודים רתיים והקימו את המיזרחי. המיזרחי היתה, על כן, מטבע ברייתה תנועה שהתנגדה לקיצוניות.

בעוד שגדוליה-התורה הקימו את אגודת-ישראל, שהוקמה כלי-כולה כדי להילחם בצנינות, ביקש המיזרחי את הפשרה, את ההתפייסות, את ההשלמה.

לכאורה היא התנגדה רק לקיצוניות מסיימת אחת — הקיצוניות הרתית האנטי-לאומית של גדוליה-התורה. אך המתניות היא אופי. היא מתפשטת מטיבעה לכל השטחים.

ואכן, המיזרחי והפועל-המיזרחי לא עלו על שום בריקאדות. הם היו מיפלגות בלתי-מזיקות, מושחתות, צבועות ומתחסרות, ועל כן מבוקשות כשותפים לכל קואליציה בתנועה הצינונית ובישוב.

עם קום המדינה, הצטרפה תנועה זו לכל קואליציה ממשלתית (חוץ מתקופות קצרות). בכל הממשלות היא היתה בוח מתון ומרסן.

כממשלות הראשונות של ישראל, שבראשן עמד דויד בן-גוריון, היה קיים גוש של שרים מתונים, בהנהגת משה שרת. גוש זה ביקש לרסן את בן-גוריון, שנטה לא-פעם לקיצוניות. הוא כלם אותו, מנע בערו מלבצע פעולות צבאיות כאוות-נפשו והתנגד עקרונית להרפתקות צבאיות ואחרות. עד שזה נמאס לבן-גוריון, באמצע שנת 1953, והוא החליט להגלות את עצמו לשרה-בוכר.

גוש זה של שרים היה נציג המיזרחי-הפועל-המיזרחי, משה שפירא. אחד מעמודי-התווך. כמו פינחס רוזן הפרוגרסיבי ומשה שרת, הוא עמד על מישמר המתניות.

אחד מתלמידיו הצעירים היה יוסף בורג, שגם הוא היה מתון שבמתונים. במישורים של ימינו, הם היו יונים. הגוש הזה המשיך להתקיים בימי כהונתו של משה שרת כראשי ממשלה, עד אמצע 1955, וגם אחרי שבו-גוריון סילק לבסוף את שרת מן הממשלה, נשארו הרתיים בין המתונים בה.

מיתנות זו של הרתיים לא התבטאה רק בממשלה. היא ציינה את המיפלגה כולה.

זו לא היתה, כמובן, עשויה מעור אחד. היו בה יונים מתונים וניצים מתונים. אך בסך-הכל היתה דמותה — לפי מושגי ימינו — יונית, שפוייה, מתונה.